

УКРАЇНСЬКА СОЦІАЛ-ДЕМОКРАТІЯ НА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ (НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ РУП)

Здобуття незалежності Україною стало логічним завершенням багатотисячолітніх змагань українського народу за свою державність. Невід'ємним складником державотворення є процес формування багатопартійної системи, утворення політичних партій, що сповідують різні ідеології та пропонують свої шляхи вирішення нагальних проблем суспільства. В історії України були періоди функціонування власної партійної системи, тому дослідження історичної традиції має теоретичне й практичне значення для сьогодення. У цьому плані цікавим є аналіз діяльності Революційної української партії (РУП) – першої з українських соціал-демократичних угруповань початку XX ст.

Національні інтереси України на початку XX ст. вимагали виведення визвольного руху на якісно новий політичний рівень. Реалізація цих інтересів залежала від того, у якій формі (незалежної чи автономної) Україна набуде державного статусу. Українська соціал-демократія під час першої російської революції мала вторинний характер, відчуваючи ідейний та організаційний тиск російських соціал-демократів. Але українські соціал-демократи більше орієнтувалися на селянство, їх соціальна база – соціалістична течія громадівського руху.

Першою в Наддніпрянській Україні у м. Харкові Д. Антонович, М. Русов, Н. Порш, С. Петлюра, В. Винниченко заснували РУП, до якої увійшли вільні громади восьми міст, представники радикальної, соціал-демократичної, соціал-революційної течій політичного руху. Політичною програмою РУП стала робота М. Міхновського «Самостійна Україна», назва якої говорить про реалізацію ідеї державності у формі незалежної самостійної Української держави. Однак ідея самостійності України не знайшла широкої підтримки ні в партії, ні в Україні загалом. Поступово РУП відмежовується від ідеї самостійності, а з остаточним переходом на соціал-демократичні позиції зовсім відмовляється від цієї ідеї, про що

свідчить «Нарис програми РУП». «Нарис» закликав до перетворення Росії на федеративну республіку й установлення в Україні автономії. Проте прихильники самостійності заснували Українську народну партію (УНП) і відчайдушно продовжували пропаганду своєї ідеї. Погляди самостійників відбито в програмі УНП, новацією якої було визначення політичного устрою України як президентської республіки на федеративних засадах. Допускалася й автономія як етапний період на шляху до самостійності.

Наступним етапом розвитку ідеї державності в середовищі РУП став «Проект програми РУП», затверджений у грудні 1905 р. на з'їзді партії як програма, у якій визначено повноваження загальнофедеративних органів влади й набагато детальніше відтворено функції органів влади автономної України.

Отже, створення українських партій ознаменувало перехід до вищої політичної стадії визвольного руху, одним із завдань якого було вирішення проблеми державності України. Політична програма українських соціал-демократів не була завершеною. Теза про самостійність України стає ідеалом без деталізації його досягнення. Національне питання (форма майбутнього державного устрою України та проблема самостійності партійної організації) стало причиною розколу партії, що значно перешкоджало поширенню її впливу в суспільстві. Це унеможливлювало й згубно впливало на створення єдиного українського національно-визвольного руху. Однак теоретичні розробки ідеї державності українськими політичними партіями початку ХХ ст. стали підґрунтям, на якому базувалося її втілення в життя в період Української революції 1917–1920 рр. та на основі якого розвивався національно-визвольний рух 20–80-х рр. ХХ ст. і, нарешті, було здобуто незалежність України.

Безбожная Т.
НТУ «ХП»

НИКОЛАЙ II РОМАНОВ В ДНИ РЕВОЛЮЦИОННЫХ СОБЫТИЙ

На российский престол император Николай II взошёл в 26 лет осенью 1894 г. в результате преждевременной смерти отца. За период прав-

ления Николая II Российская империя проводила активную внешнюю политику, которая часто была неудачной. В частности, проиграна война с Японией в 1904–1905 гг. Экономическое развитие Российской империи в эти годы было неоднозначным: экономическую депрессию начала XX в. сменил рост промышленного производства в 1909 г. В 1913 г. по всей империи в торжественной обстановке праздновали трёхсотлетие пребывания дома Романовых на российском престоле. Власть императора многим современникам казалась непоколебимой, однако через несколько лет монархия в России пала, что стало толчком для становления вначале автономного, а затем независимого Украинского государства в период последующих революционных событий. Вступление России в 1914 г. в Первую мировую войну, которая приняла затяжной характер, привела к обострению назревших в стране проблем. В августе 1915 г. император принял на себя звание верховного главнокомандующего и прибыл в ставку, в Могилёв.

23 февраля 1917 г. в Петрограде произошли беспорядки, вызванные слухами о недостатке хлеба. Начались события, вошедшие в историю как Февральская революция. Императора известили о них только 25 февраля. Отречение от престола Николая II произошло 2 марта 1917 г. – сначала в пользу своего сына, а затем – в пользу великого князя Михаила Александровича, также отрёкшегося от престола. Самодержавие в России пало. 8 марта Николай II издал прощальный приказ войскам с призывом подчиняться Временному правительству.

Уже с 9 марта по 1 августа 1917 г. Николай Романов, его жена и дети жили под арестом в Александровском дворце Царского Села. В конце марта министр Временного правительства П. Н. Милюков пытался отправить Николая и его семью в Англию на попечение императора Георга V, на что было получено предварительное согласие британской стороны; но в апреле, вследствие нестабильной внутривнутриполитической ситуации в самой Англии, король предпочёл отказаться от такого плана (согласно некоторым свидетельствам, вопреки совету премьер-министра Ллойда Джорджа). Ввиду усиления революционного движения и в Петрограде, Временное правительство, опасаясь за жизнь арестантов, решило перевести их вглубь России, в Тобольск. Им разрешили взять из дворца необхо-

димую мебель, личные вещи, а обслуживающему персоналу предложили по желанию сопровождать их к новому месту размещения и дальнейшей службы. Семья Романовых разместились в специально отремонтированном к их приезду доме губернатора. Режим охраны здесь был гораздо более лёгкий, чем в Царском Селе. Семье разрешили ходить через улицу и бульвар на богослужение в церковь Благовещенья. Семья вела спокойную, размеренную жизнь. После прихода к власти большевиков ВЦИК в начале апреля 1918 г. санкционировал перевод Романовых в Москву с целью проведения суда над ними. В конце апреля 1918 года арестанты были перевезены в Екатеринбург, где для размещения Романовых был реквизирован особняк Ипатьева, ставший «домом особого назначения». Судьба бывшего императора и его семьи решалась на высшем уровне большевистского руководства. Николай Романов, Александра Фёдоровна, их дети, доктор Боткин и три человека прислуги были расстреляны в ночь с 16 на 17 июля 1918 г.

Грезенталь А.
НТУ «ХП»

ЗДОБУТКИ ТА ПРОРАХУНКИ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА у ТВОРЕННІ ДЕРЖАВНОСТІ

Лютнева революція 1917 р. створила сприятливі умови для розвитку національно-визвольного руху пригноблених народів Російської імперії. Головною перешкодою на шляху розв'язання національного питання була політична діяльність Тимчасового уряду. У роки панування радянської влади ці питання замовчувалися. Але після здобуття незалежності було «ввімкнено зелене світло» для істориків, політологів і письменників. І донині відкривають нові факти життя й політичної діяльності В. Винниченка. На основі нових даних написано багато статей і книг про Володимира Кириловича, серед них – роботи Ю. Бойка, С. Процюка; важливою є праця самого Винниченка «Відродження нації».

Напередодні революції, на думку В. Винниченка, в українському русі існувало три основні «орієнтації»: «на руську ласку», «на німецький